

Mirosław Kaczmarek

Dziecko w postępowaniu sądowym

Dziecko w postępowaniu sądowym

Dziecko powinno mieć zapewniony podmiotowy udział w procedurach i decyzjach poprzez: [...] *możliwość wypowiedania się w każdym postępowaniu sądowym i administracyjnym, dotyczącym dziecka, bezpośrednio lub za pośrednictwem przedstawiciela lub odpowiedniego organu, zgodnie z zasadami proceduralnymi prawa wewnętrznego* (art. 12 „Konwencji o prawach dziecka”).

Przy omawianiu aspektów prawnych związanych z sytuacją dziecka w postępowaniu sądowym niezwykle istotne są zagadnienia dotyczące dziecka jako ofiary, świadka, jak i sprawcy przemy. Dotyczą one tak istotnych problemów jak: prawa procesowe, wiek odpowiedzialności karnej, podmiotowość w procedurach sądowych, czy warunki szczególnej ochrony dziecka w postępowaniu sądowym.

Prawa procesowe dziecka

Gwarancje praw procesowych dziecka dobrze odzwierciedlają zasady respektowania praw i godności dziecka w postępowaniu sądowym zawarte w „Konwencji o prawach dziecka”.

Są to:

- Domniemanie niewinności do chwili udowodnienia winy zgodnie z prawem¹.
- Poinformowanie o stawianych mu zarzutach.
- Zapewnienie prawnej i innej pomocy w przygotowaniu i prezentowaniu swojej obrony.
- Rozpatrzenie sprawy bez zbędnej zwłoki przez organ sądowy w uczciwym procesie, przeprowadzonym zgodnie z prawem.
- Zapewnienie obecności rodziców lub opiekuna prawnego.
- Nie stosowanie przymusu podczas składania zeznań i w celu przyznania się do winy.
- Posiadanie prawa do odwołania się od orzeczenia oraz innych związanych z nim środków do wyższej, kompetentnej, niezawisłej i bezstronnej władzy lub organu sądowego.
- Poszanowanie spraw z zakresu życia osobistego na wszystkich etapach procesowych.

¹ art. 40 „Konwencji o prawach dziecka”.

Należy nadmienić, że powyższe zasady określone w „Konwencji...” oparte są o powszechnie obowiązujące w systemie prawnym gwarancje praw procesowych, przysługujące każdej osobie znajdującej się przed wymiarem sprawiedliwości.

Czym zatem różni się w prawie procesowym sytuacja dziecka od sytuacji osoby dorosłej? Specyfikę sytuacji prawnej dziecka dobrze oddają słowa zawarte w Preambule „Konwencji o prawach dziecka”: *...dziecko, z uwagi na swoją niedojrzałość fizyczną oraz umysłową, wymaga szczególnej opieki i troski, w tym właściwej ochrony prawnej, zarówno przed, jak i po urodzeniu*. Wbrew często wyrażanym opiniom, nie budzi wątpliwości fakt, że dziecko jest podmiotem wobec prawa, jednak z uwagi na swoją specyficzną sytuację wymaga szczególnej troski i szczególnej ochrony prawnej.

Wiek dziecka a odpowiedzialność karna i cywilna

Za co wg prawa/prawnie dzieci są odpowiedzialne? Pytanie to dotyczy kwestii ponoszenia przez dziecko odpowiedzialności za swoje czyny. Chodzi zarówno o odpowiedzialność cywilną jak i karną. W wymiarze wychowawczym możemy jednoznacznie powiedzieć – dzieci powinny ponosić konsekwencje swoich czynów. Wychowanie dzieci w poczuciu odpowiedzialności za swoje uczynki to jedna z fundamentalnych zasad wychowania. W wymiarze prawnym odpowiedź nie będzie już tak jednoznaczna. Z postępowaniem sądowym wiąże się zagadnienie wieku dziecka. Z jednej strony dziecko, nabywa zdolność prawną z chwilą urodzenia. Z drugiej zaś, do ukończenia lat 13, co do zasady, nie ponosi odpowiedzialności prawnej za szkody przez siebie wyrządzone, później zaś ponosi ją tylko częściowo.

Odpowiedzialność cywilna

Czy powyższy wywód oznacza, że małoletni poniżej 13. roku życia są całkowicie bezkarni? Nie, w ich przypadku możemy mówić o czynach niedozwolonych, czyli o tzw. odpowiedzialności deliktowej (*ex delicto* – z czynu niedozwolonego).

Zasady odpowiedzialności za czyny niedozwolone regulują przepisy „Kodeksu cywilnego” (art. 415–449). Fundamentalna zasada odpowiedzialności deliktowej brzmi: *Kto z winy swej*

wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia. Mamy tu do czynienia z odpowiedzialnością za własne czyny opartą o zasadę winy.

Odpowiedzialność cywilna uzależniona jest od pojęcia zdolności do czynności prawnej oraz wieku dziecka. Małoletni, który nie ukończył lat 13, co do zasady, nie ponosi odpowiedzialności za wyrządzoną szkodę, jako osoba prawnie ubezwłasnowolniona (art. 426). Wyłączając odpowiedzialność małoletnich, ustawodawca przyjął założenie, że osobom do lat 13 nie można przypisać winy z uwagi na niedostateczny stopień rozwoju intelektualnego (dojrzałości). Ktoś jednak powinien zadośćuczynić i naprawić wyrządzoną szkodę. W takich przypadkach „Kodeks cywilny” wprowadza zasadę odpowiedzialności za cudze czyny przyjmując zasadę domniemania winy osoby nadzorującej.

Odpowiedzialność w nadzorze

Osobą najczęściej sprawującą nadzór nad dzieckiem jest rodzic (opiekun prawny). W sytuacji dziecka powierzonego do nadzoru (opieki) w przedszkolu, szkole, klubie sportowym, szpitalu czy innej instytucji może to być także: nauczyciel, wychowawca, trener, instruktor, lekarz itp.

Odpowiedzialność za szkody poczynione przez dziecko dotyczy sytuacji, gdy nadzór ten był sprawowany niewłaściwie: *Kto z mocy ustawy lub umowy jest zobowiązany do nadzoru nad osobą, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy poczytać nie można, ten obowiązany jest do naprawienia szkody wyrządzonej przez tę osobę, chyba że uczynił zadość obowiązkowi nadzoru albo, że szkoda byłaby powstała także przy starannym wykonaniu nadzoru.*

Nadzorujący może uwolnić się od odpowiedzialności gdy udowodni, że nadzór był sprawowany należycie. Wyrazem ochrony prawnej osób czasowo sprawujących nadzór nad małoletnim jest ubezpieczenie OC - od odpowiedzialności cywilnej, które przenosi na ubezpieczyciela ryzyko odszkodowawcze.

Z odpowiedzialnością za dziecko powierzone do nadzoru wiąże się reprezentowanie dziecka podczas sprawowania nad nim pieczy bieżącej, na czas powierzonej opieki. W sytuacjach nagłych, gdy nie ma możliwości powiadomienia rodzica, wymagających udzielenia dziecku bezpośredniej pomocy lub wezwania właściwych służb pomocy (np. pogotowie) lub

interwencji (np. policja), działania takie podejmuje osoba sprawująca bezpośredni nadzór nad dzieckiem lub jej przełożony.

Bezpośrednia odpowiedzialność małoletniego sprawcy.

W sytuacjach wyjątkowych, gdy nie da się dowieść winy w nadzorze, gdy brak jest osób zobowiązanych lub ściągnięcie odszkodowania od osoby winnej z tytułu nadzoru jest niemożliwe, można dochodzić odszkodowania bezpośrednio od dziecka. To odpowiedzialność stosowana na zasadzie słuszności: *jeżeli z okoliczności, a zwłaszcza z porównania stanu majątkowego poszkodowanego i sprawcy wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego* (art. 428 kc). Odpowiedzialność na zasadzie słuszności może być stosowana wobec małoletniego sprawcy czynu także w sytuacji, gdy przemawiają za tym zasady współżycia społecznego. Poszkodowany może żądać od sprawcy częściowej lub całkowitej kompensacji za szkodę.

Małoletni, który ukończył lat 13, a nie ukończył 18. roku życia, z uwagi na ograniczoną zdolność do czynności prawnych może, ale nie musi odpowiadać za wyrządzoną szkodę. O tym decyduje każdorazowo ocena sądu, czy z uwagi na wiek małoletni osiągnął dostateczną dojrzałość, by w pełni przypisać mu winę – warunkiem jest rozeznanie przez małoletniego własnego działania i jego skutków oraz świadomość naganności swojego zachowania.

Odpowiedzialność karna.

Wiekem zezwalającym na ponoszenie odpowiedzialności karnej jest ukończenie 17 lat. „Kodeks karny” przewiduje jednak za niektóre typy wyjątkowo drastycznych zbrodni, np. morderstwo, gwałt zbiorowy lub ze szczególnym okrucieństwem, umyślne spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, szczególny przypadek odpowiedzialności nieletniego po ukończeniu przez niego 15. roku życia. Jednocześnie 15 lat to minimum wieku do skazania na karę pozbawienia wolności. Trzeba jednak zaznaczyć, że w stosunku do nieletniego żadna kara nie może przekroczyć 2/3 górnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianego za określone przestępstwo.

Pociągnięcie nieletniego sprawcy do odpowiedzialności karnej następuje w sytuacji, gdy przemawiają za tym okoliczności sprawy, oraz właściwości i warunki osobiste sprawcy

(znaczny stopień demoralizacji, nieskuteczność dotychczasowych oddziaływań). Osoby poniżej tego wieku odpowiadają na zasadach przewidzianych w „Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich”. Generalną zasadą, jaką kieruje się sąd przy wymierzaniu kary nieletniemu jest aspekt wychowawczy.

Każdy nieletni, który dopuści się czynu zabronionego po ukończeniu 13., ale nie przekroczeniu 17. roku życia podlega odpowiedzialności na podstawie przepisów „Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich”. W przypadku nieletnich czyny karalne to czyny zabronione określone przez ustawę jako: przestępstwa, przestępstwa skarbowe lub wykroczenia (zdefiniowane w kodeksie wykroczeń). To m.in.: zakłócanie porządku publicznego, znęcanie się nad zwierzętami, uszkodzenie znaków lub urządzeń zapobiegających niebezpieczeństwu, kradzież lub przywłaszczenie mienia, paserstwo, niszczenie lub uszkodzenie mienia, utrudnianie korzystania z urządzeń przeznaczonych do użytku publicznego i szereg innych.

Osoby, które nie ukończyły 18. roku życia, jako nieletni podlegają przepisom „Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich” w kwestiach dotyczących zapobiegania i zwalczania demoralizacji. Sytuacje zagrożenia nieletnich demoralizacją to: alkoholizm, odurzanie się, nierząd, uchylanie się od obowiązku szkolnego, obowiązku nauki, włóczęgostwo (wagary), udział w grupach przestępczych, naruszanie zasad współżycia społecznego (czyny zabronione).

Reprezentacja ustawowa dziecka

Dziecko nie może samodzielnie bronić swoich praw. Przed sądem jest reprezentowane przez przedstawiciela ustawowego, którym może być matka, ojciec lub opiekun prawny. Reprezentując interes dziecka, mogą oni występować o nadanie statusu: pokrzywdzonego, oskarżyciela posiłkowego lub powoda cywilnego. To bardzo ważne uprawnienia osób reprezentujących dziecko. Znajomość i wykorzystanie tych instytucji pozwala na skorzystanie z szeregu uprawnień korzystnych dla dziecka w postępowaniu sądowym. **Rodzic nie może, działając w charakterze przedstawiciela ustawowego, wykonywać praw małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, jeżeli oskarżonym jest drugi z rodziców.**

W takiej sytuacji, już na początku postępowania ustanawiany jest kurator, który będzie w postępowaniu reprezentował interesy dziecka.

Pokrzywdzony.

Zanim sprawa trafi do sądu pokrzywdzony nabywa kilka ważnych uprawnień, m.in.: posiada inicjatywę dowodową: może brać udział w czynnościach postępowania sądowego. Pokrzywdzony ma możliwość zaskarżenia decyzji organu prokuratorskiego, odmawiającej wszczęcia postępowania przygotowawczego, bądź decyzji umarzającej to postępowanie. Odpis ww. decyzji prokuratorskich zawiera pouczenie o prawie do złożenia zażalenia, terminie i sposobie jego skutecznego wniesienia.

Oskarżyciel posiłkowy.

W postępowaniu przed sądem korzystnym jest, by rodzic (opiekun prawny) nabył prawo bycia oskarżycielem posiłkowym. Wystarczy, iż napisze do sądu lub oświadczy już bezpośrednio w sądzie najpóźniej na początku pierwszej rozprawy – przed odczytaniem aktu oskarżenia, że jest rodzicem pokrzywdzonego dziecka i chce występować w sprawie jako oskarżyciel posiłkowy.

Jako oskarżyciel posiłkowy rodzic ma prawo:

- uzyskiwania wszelkich informacji o toczącej się sprawie (np. może przeglądać akta sprawy);
- zadawać pytania świadkom i oskarżonym;
- zaskarżać każde rozstrzygnięcie, które narusza jego prawa i szkodzi jego interesom;
- brać udział we wszystkich rozprawach sądowych;
- wnosić o przesłuchanie dziecka poza salą sądową oraz pod nieobecność oskarżonego;
- ustanowić adwokata jako pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego.

To ostatnie uprawnienie jest o tyle ważne, że adwokat reprezentując rodzica ma wszystkie uprawnienia oskarżyciela posiłkowego.

Powód cywilny.

Jako powód cywilny, zgodnie z treścią art. 66 „Kodeksu postępowania karnego”, rodzic może dowodzić istnienia okoliczności, na których opiera się roszczenie. Może zadawać pytania oskarżonym, świadkom, biegłym oraz może składać wnioski dowodowe. Powód ma także prawo do wykazania, czy i jaką szkodę poniosło dziecko (pokrzywdzony) oraz wykazania okoliczności w jakich doszło do szkody, będących jednocześnie podstawą odpowiedzialności

karnej oskarżonego. Powód cywilny może zabierać głos zarówno w trakcie rozprawy, jak i po zamknięciu przewodu sądowego.

Dziecko – świadek w postępowaniu sądowym.

Możliwość składania zeznań w sądzie – to z jednej strony korzystanie z przysługujących człowiekowi praw, z drugiej zaś – wiąże się z wypełnianiem obowiązków obywatelskich. W przypadku dziecka należy rozróżnić dwa zagadnienia. Pierwsze to możliwość bycia powołanym na świadka. Co do zasady, prawo polskie zarówno w procedurze cywilnej jak i karnej nie stawia formalnych ograniczeń odnośnie wieku osoby, która może być powołana na świadka. Wyjątkiem są przepisy „Kodeksu postępowania cywilnego” określające, że w sprawach małżeńskich (o rozwód, unieważnienie małżeństwa, ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa) nie mogą być przesłuchiwani w charakterze świadków małoletni, którzy nie ukończyli lat 13, a także zstępni stron (dzieci), którzy nie ukończyli lat 17 (art. 430). Innym, ale oczywistym ograniczeniem dla wykorzystywania w postępowaniu zeznań dzieci, jest przewidziana w „Kodeksie postępowania cywilnego” materialna przesłanka zdolności do spostrzegania oraz komunikowania swoich spostrzeżeń (art. 290). Osoby, które takiej zdolności nie mają (np. małe dzieci) nie mogą być świadkami.

Drugie zagadnienie to osobisty udział małoletniego w sprawach jego dotyczących. Znamienne w tym zakresie są zmiany, wprowadzone w Polsce po ratyfikacji „Konwencji o prawach dziecka”. Odnosi się to w szczególności do przepisów dotyczących przysposobienia. Między innymi w „Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym” wprowadzono przepis, nakładający na sąd obowiązek wysłuchania dziecka, które nie ukończyło 13 lat, jeżeli może pojąć ono znaczenie przysposobienia -- dziecko 13-letnie wysłuchiwane jest obligatoryjnie (art. 118 § 2). W świetle obecnego przepisu, o zgodę lub opinię mogą być pytane dzieci młodsze, np. 5-letnie. Dziecko może także wypowiedzieć się w sprawie zmiany nazwiska i imienia. Istotna jest zmiana dotycząca prawa dziecka do wiedzy o swoim pochodzeniu. „Prawo o aktach stanu cywilnego” stanowi, iż przysposobiony po osiągnięciu pełnoletniości może żądać udostępnienia księgi stanu cywilnego, w części dotyczącej dotychczasowego aktu urodzenia (art. 48 i 49). Oznacza to, iż przestała obowiązywać pełna tajemnica adopcji.

Ostateczną decyzję, co do udziału małoletniego w postępowaniu, podejmuje sąd, biorąc pod uwagę względy wychowawcze.

Dziecko - świadek w postępowaniu karnym

W „Kodeksie postępowania karnego” nie występują przepisy dotyczące *stricte* dzieci. W rozdziale poświęconym świadkom jest zapis, wedle którego nie odbiera się przyrzeczenia o zgodności z prawdą złożonych zeznań od osób, które nie ukończyły 17 lat (art. 189). Jednak ten przepis pozwala stwierdzić, że osoba poniżej 17. roku życia może być świadkiem.

Każda osoba wezwana w charakterze świadka ma obowiązek stawić się i złożyć zeznania, a zatem także i dziecko (art. 177 § 1). Wypada tu jednak przytoczyć przepis *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, zgodnie z którym dziecko pozostaje aż do pełnoletniości pod władzą rodzicielską, która w zasadzie przysługuje obojgu rodzicom (art. 93 § 1) i obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka (art. 95 § 1). Rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską (98 § 1).

Zgodę na przesłuchanie dziecka powinien wyrazić jego opiekun prawny, jeżeli nie ukończyło ono 13. roku życia, czyli nie nabyło nawet częściowej zdolności do czynności prawnych – bowiem zgodnie z art. 51 kpk, jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy. Rzadko się zdarza, aby oboje prawni opiekunowie (rodzice) byli krzywdzącymi dziecko, a więc osobami, którzy takiej zgody odmówią. Najczęściej sprawcą czynu karalnego względem dziecka jest jedno z rodziców, a na przesłuchanie wystarczy zgoda drugiego. Gdy jednak oboje tego odmówią, a narusza to w istotny sposób dobro dziecka, taką zgodę może wyrazić Sąd Opiekuńczy (Wydział Rodzinny i Nieletnich) na wniosek zainteresowanego procesowego podmiotu - konkretnie prokuratora. Kwestia ta uregulowana jest w „Kodeksie postępowania karnego”: *W sprawie o przestępstwo popełnione na szkodę małoletniego (...) sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator zawiadamia sąd rodzinny w celu rozważenia środków przewidzianych w (...) kodeksie rodzinnym i opiekuńczym* (art. 23). Dziecko po ukończeniu 13. roku życia może oczywiście samo wyrazić zgodę na owe przesłuchanie.

Dziecko – ofiara przemocy

Dziecko – ofiara przemocy może brać udział w procesie karnym. Nabywa ono status pokrzywdzonego. Zgodnie z „Kodeksem postępowania karnego”, jeżeli pokrzywdzonym jest:

a) małoletni czyli osoba, która nie ukończyła lat 18 i nie posiada pełni praw ze względu na wiek lub

b) osoba ubezwłasnowolniona częściowo; prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy lub osoba, pod której pieczęcią pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 2).

Pomoc dzieciom – ofiarom przemocy, poza powyższymi standardami respektowania podmiotowości i godności dziecka, wymaga także ochrony interesów dziecka w postępowaniu sądowym, poprzez m.in:

- wnioskowanie o uchylenie jawności rozprawy, zwłaszcza gdy sprawa dotyczy przestępstw przeciwko wolności seksualnej, obyczajowości, rodzinie i opiece;
- wnioskowanie o przesłuchanie pokrzywdzonego dziecka przed przeprowadzeniem innych dowodów;
- wnioskowanie o przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego bez obecności oskarżonego, jeżeli zachodzą przesłanki, że obecność ta mogłaby działać krępująco;
- kierowanie do sądu wniosków o uchylenie niewłaściwych pytań naruszających godność osobistą lub sferę prywatną pokrzywdzonego, a nie mających znaczenia dla istoty sprawy.

Prawo do odmowy zeznań

Prawo pozwala *osobie najbliższej* dla oskarżonego na odmowę zeznań (art. 182 kpk). *Osoba najbliższa* to w świetle przepisów „Kodeksu karnego”: *małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu* (art. 115 § 11). Oczywiście, prawo odmowy zeznań przysługuje również dziecku. Dziecko może także odmówić odpowiedzi na poszczególne pytania.

Zgodzić się należy z poglądem wyrażonym przez Sąd Najwyższy, że decyzja o odmowie lub składaniu zeznań należy wyłącznie do osoby, której to prawo przysługuje (wyrok SN z 20 stycznia 1981 r. - I KR 329/80), co odnieść wypada również do dziecka. Co prawda art. 51 § 2 kpk stanowi, że jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo osoba

ubezwłasnowolniona całkowicie lub częściowo, prawa jego/jej wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje. Tu jednak słusznie zwraca się uwagę, że odmowa zeznań nie jest realizacją praw pokrzywdzonego, lecz realizacją praw świadka. Praktycznie niezwykle istotna jest kwestia, ażeby dziecko właściwie pojęło istotę przysługującego mu prawa. Zadanie odpowiedniego dotarcia do psychiki dziecka spoczywa tu na organie procesowym, ewentualnie na biegłym psychologu.

Na mocy art. 185 kpk dziecko może skorzystać z prawa do odmowy złożenia zeznań, jeśli dotyczą osoby mu najbliższej. Organ prowadzący przesłuchanie musi mieć pewność, że dziecko zrozumiało udzielone mu pouczenie i na jego podstawie świadomie podjęło decyzję. Kwestia ta powinna być również rozwiązywana przy udziale i pomocy biegłego.

Przesłuchanie „jeden raz”

Zgodnie z rozwiązaniem przyjętym w art. 185a „Kodeksu postępowania karnego” w sprawach o przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności pokrzywdzonego, który w chwili czynu nie skończył 15 lat, powinno się przesłuchiwać tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub zażąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy podczas pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego. Przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa.

W przesłuchaniu mają prawo wziąć udział: prokurator, obrońca oraz pełnomocnik oskarżonego. Także oskarżony może być obecny przy przesłuchaniu, gdy nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego.

Protokół z tak przeprowadzonego przesłuchania odczytuje się na rozprawie głównej. Może to być także zapis dźwiękowy z przesłuchania.

Powyższa procedura stosowana jest również w przypadku przesłuchania świadka, który w chwili przeprowadzania tego przesłuchania nie ukończył 15 lat, a sprawa dotyczy przestępstwa z użyciem przemocy, groźby bezprawnej bądź przestępstwa na tle seksualnym. Przesłuchanie odbywa się, jeżeli zeznania takiej osoby mogą mieć znaczenie dla prowadzonego postępowania.

Wiarygodność zeznań dziecka

Pewne praktyczne kłopoty powstać mogą w związku z treścią art. 190 § 1 kpk, który brzmi: *Przed rozpoczęciem przesłuchania należy uprzedzić świadka o odpowiedzialności karnej za zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy.* Rzecz w tym, że o odpowiedzialności karnej można mówić jedynie w stosunku do osób, które ukończyły 17 lat i zeznały nieprawdę lub zataiły prawdę. Świadków w wieku od 13 do 17 lat należy pouczyć o treści odpowiednich przepisów „Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich”. Wszystkim występującym w charakterze świadków osobom w wieku poniżej lat 18, a zatem dzieciom, warto zwrócić uwagę na aspekty etyczne problemu prawdomówności.

Najbardziej wiarygodne jest pierwsze przesłuchanie dziecka. Każde następne przesłuchanie traci na wiarygodności przez uzasadnione podejrzenie konfabulacji. Uzasadnione - bo tak już jest skonstruowana psychika dziecka. Powtarzane kilkakrotnie przesłuchanie dziecka może jedynie rodzić wątpliwości, co do treści poprzednich wypowiedzi i nie wnosi nic nowego do procesu, a dla dziecka staje się niepotrzebną traumą.

Dowód w postaci zeznań dziecka jest pełnowartościowym dowodem. Zeznania dziecka, jeżeli nawet dotyczą tylko opisu wydarzeń, bez analizy ich znaczenia, mogą w zasadniczy sposób wpłynąć na bieg postępowania. Dzieje się tak zwłaszcza, gdy uwiarygodniają one zeznania jedynego poza dzieckiem świadka - ofiary przemocy domowej (czyli znęcania się). Zeznaniom tym musi jednakże towarzyszyć opinia biegłego - psychologa, który powinien odpowiedzieć na pytanie, czy dziecko zdolne było prawidłowo postrzeżać sytuację i prawidłowo ją odtworzyć, czy nie ma skłonności do kłamstwa lub konfabulacji. Przeprowadzony w ten sposób dowód z przesłuchania dziecka czyni zadość wymogom procesowym. Rozwiązuje także kwestię pouczania dziecka o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywych zeznań; pouczenie takie otrzymuje biegły (i to w znacznie szerszym zakresie) - to on uwiarygodnia owe zeznania swoją fachową wiedzą. Wiarygodność zeznań stwierdza biegły w opinii wydanej na polecenie sądu.